

Prof. dr hab. Beata Pastwa-Wojciechowska
Instytut Psychologii UG

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Michała Dolczewskiego

pt.: „Regulacja poczucia własnej wartości w narcystycznej patologii osobowości”

napisanej pod kierunkiem prof. UAM dr hab. Emilii Soroko

Zgodnie z treścią art. 13 *Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki* rozprawa doktorska przede wszystkim powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Poniżej, zgodnie z treścią wskazanego wyżej artykułu dokonam oceny przedłożonej rozprawy doktorskiej wyodrębniając następujące obszary oceny: 1) uwagi ogólne, 2) tytułu rozprawy doktorskiej, 3) układu rozprawy doktorskiej, w tym o poszczególnych jej częściach składowych, 4) zastosowanego piśmiennictwa, 5) celu pracy, 6) zastosowanych metod badawczych, 7) części rozprawy doktorskiej dotyczącej omówienia wyników badań, 8) praktycznego zastosowania uzyskanych wyników badań, 9) ewentualnych nieprawidłowościach, 10) oryginalności rozwiązania problemu naukowego, 11) ogólnej wiedzy teoretycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, 12) konkluzja.

1. Uwagi ogólne:

Przedłożona do oceny rozprawa doktorska mgr Michała Dolczewskiego koncentruje się na zagadnieniu narcystycznej patologii osobowości. Na wstępie należy jednak zaznaczyć, że pojęcie osobowości narcystycznej w ostatnich latach pełni kluczowe znaczenie w rozważaniach na

sposobem funkcjonowania współczesnego człowieka albowiem zakłada się, że podąża za nią strategia dobrze dopasowana do wyzwań współczesności. Do takiego stwierdzenia z pewnością przyczyniają się m.in. takie cechy kształtujące ten typ osobowości, tj. zaabsorbowanie sobą, próżność, nadmierne poczucie własnej ważności, uprzywilejowania czy roszczeniowość. Podkreśla się, że osoby narcystyczne wychowywane są zgodnie z modelem bądź najlepszy, co sprzyja między innymi kształtowaniu się tak zwanego “fałszywego ja” (narcystycznego). “Fałszywe ja” tworzone jest przez jednostkę na potrzeby przede wszystkim rodziców i ich oczekiwań, przy czym bardzo łatwo je naruszyć, dlatego też jest przez jednostkę zaciekle bronione, aby niedopuszczyć po raz kolejny do sytuacji zranienia i traumy. Co ciekawe nie tylko w teoriach psychoanalityków możemy odnaleźć konkurencyjne wobec siebie ujęcia narcyzmu, w których źródeł problemu poszukuje się we wczesnych doświadczeniach dziecka – w zaburzonych relacjach z rodzicami (opiekunami), tj. od jego porzucenia po nadmierną koncentrację na nim. Z kolei narcyzm kliniczny traktowany jest jako poważne zaburzenie, do czego odnoszą się również klasyfikacje medyczne. Z czasem badacze byli coraz bardziej świadomi tego, że narcyzm nie jest pojęciem jednorodnym. Ta heterogeniczność znalazła odbicie w próbach rozróżnienia odmiennych typów lub aspektów narcyzmu, np.: zdrowego, patologicznego, jawnego, ukrytego, nadwrażliwego, wielkościowego, złośliwego, indywidualnego czy grupowego. Powyższe klasyfikacje w różnym stopniu nakładają się na siebie, co dodatkowo komplikuje spojrzenie na narcyzm i jego definiowanie oraz rozumienie. Zwrócono też uwagę na narcyzm jako zjawisko normatywne, czyli naturalną fazę rozwojową. Często bowiem patrzymy na narcyzm w kontekście zaburzeń osobowości zapominając o kontekście rozwojowym. Ponadto należy zauważyć, że samo pojęcie narcyzmu, jak i liczba badań nad narcyzmem i zaburzeniami osobowości lawinowo rośnie w ostatnich czasach i jest eksplorowane w różnych kontekstach.

Pragnę zaakcentować, że poruszane przez Doktoranta zagadnienia stanowią niezwykle istotne zagadnienie w obszarze diagnostycznym oraz terapeutycznym, co czyni jego pracę niezwykle wartościową z punktu poznania osób narcystycznych ale także ich sposobu postrzegania siebie. Badania naukowe dowodzą, że z punktu widzenia diagnostycznego i terapeutycznego istotne znaczenie ma poznanie odrębnych sposobów postrzegania mocnych i słabych stron pacjenta przez diagnostę/terapeutę, jak i przez samego pacjenta. Doktorant poprzez prowadzony na łamach

dysertacji wywód przeprowadza Czytelnika przez złożone meandry wiedzy na temat badanej przez Niego patologii osobowości.

2. Tytuł rozprawy doktorskiej

Po zapoznaniu się z treścią przedłożonej rozprawy doktorskiej mgr Michała Dolczewskiego należy stwierdzić, że tytuł pracy, czyli „Regulacja poczucia własnej wartości w narcystycznej patologii osobowości” w pełni oddaje zagadnienia, z jakimi mierzy się Doktorant w swojej pracy. Wszystkie z wymienionych w tytule zmiennych znajdują odzwierciedlenie zarówno w treściach opisanych w części teoretycznej pracy, jak i części empirycznej, w postaci postawionych pytań w powiązaniu z ich eksploracją statystyczną. Tym samym należy uznać, że tytuł pracy został sformułowany poprawnie.

3. Ocena układu rozprawy doktorskiej, w tym o poszczególnych jej częściach składowych, celu pracy, zastosowanych metod badawczych oraz części rozprawy doktorskiej dotyczącej omówienia wyników badań

Recenzowana praca doktorska obejmuje łącznie 340 stron wraz z cytowaną literaturą i załącznikami. W pracy Doktorant wyodrębnił: Streszczenie (s. 2-3 wersja polska i s. 4-5 wersja angielska) oraz dwie części, tj.: część teoretyczną, składającą się z (12- 139), co łącznie daje 127 strony) i empiryczną (140 - 252, co łącznie daje 112 stron). Analizując zawartość treściową wyodrębnionych rozdziałów i części pracy należy stwierdzić, że zostały one wydzielone i opracowane zgodnie z opracowaną przez Doktoranta problematyką pracy oraz zgodnie ze strukturą tego typu prac. I tak, dysertacja składa się w sumie z siedmiu rozdziałów (1 - 7), przy czym czterech teoretycznych i trzech empirycznych. Przechodząc z kolei do omówienia poszczególnych rozdziałów należy zauważyć, że:

- Przedstawione streszczenie w obu wersjach językowych zostało skonstruowane wokół takich obszarów, jak: tło teoretyczne, cel badań, uczestnicy, metoda, wyniki, wnioski oraz słowa

kluczowe. Treści zamieszczone w każdym z tych obszarów są właściwe i świadczą o umiejętności dokonywania właściwej syntezy treści zamieszczonych w pracy. Innymi słowy streszczenie stanowi skrócony opis zawartości treściowej pracy charakterystyczny dla prac naukowych.

- Przechodząc z kolei do formalnego przedstawienia pracy, to w jej części teoretycznej, jak już zaznaczono powyżej znajdują się cztery rozdziały. I tak, pierwszy to *Wprowadzenie* (s. 12 – 25), w którym Doktorant nakreślił ramy teoretyczne prowadzonych rozważań. Jak sam Doktorant zaznacza, tok wywodu rozpoczął od przedstawienia ogólnych założeń, które związane są z filozofią nauki, a konkretnie z podejściem epistemologicznym do opracowywanych i badanych obszarów funkcjonowania człowieka. Za podstawę teoretyczną całej pracy przyjął psychoanalityczne rozumienie funkcjonowania psychiki człowieka, przy czym wskazał, że odwołuję się do wielu koncepcji teoretycznych i prac empirycznych, które integruje z podejściem psychoanalitycznym. Wskazała także, że treściowo główną osią rozprawy jest problematyka narcystycznej patologii osobowości, przy czym główną psychoanalityczną teorią kliniczną, na której opiera swoje rozważania to teoria relacji z obiektem Kernberga. Należy zauważyć, że mgr Michał Dolczewski w bardzo szczegółowy sposób uzasadnił już na wstępie nie tylko podstawy teoretyczne oprowadzonych rozważań ale także przedstawił jego sposób dochodzenia do nich. Należy już na tym etapie podkreślić jego rozległą wiedzę w obszarze prowadzonych analiz teoretycznych ale także wnioski metodologiczne. W rozdziale drugim zatytułowanym *Narcyzm i narcystyczna patologia osobowości* (s. 26 – 75) skoncentrował się na takich zagadnieniach jak: kliniczne modele narcystycznej patologii osobowości, teorie czynnikowe cech osobowości, koncepcje poznawcze i integrujące patomechanizmów narcystycznych, geneza i utrzymywanie się narcystycznej patologii osobowości według teorii psychoanalitycznych oraz model maski. Każde z tych zagadnień zostało przez Doktoranta bardzo szczegółowo opisane. Na wstępie zwraca uwagę na kwestie terminologiczne albowiem pojęcie narcyzmu jest definiowane różnorodnie, często wręcz w sposób wzajemnie wykluczający się również w kontekście naukowym. Dlatego też Doktorant wyszedł trafnie z założenia, że w pierwszej kolejności należy je zdefiniować zgodnie z przyjętym podejściem. Wyjaśnił jak rozumie także pojęcie „narcystyczna patologia osobowości”, które jest szerszym pojęciem, odnoszącym się do całego spektrum natężenia patologii osobowości, w przeciwieństwie do „narcystycznego zaburzenia osobowości”, które odnosi się do konkretnej

diagnozy nozologicznej. Wprowadził też model cech osobowości wykazując, że mają one znaczenie dla rozumienia wielowymiarowego obrazu narcyzmu. Przedstawił także główne nurty rozumienia genezy i patomechanizmu patologii osobowości. Znaczną część rozważań stanowi odniesienie do koncepcji Kernberga, w tym także jego rozumienia poziomów organizacji osobowości. Rozdział ten zamyka odniesienie zarówno do „modelu maski”, który Doktorant opisuje jako psychodynamiczną koncepcję narcystycznej patologii osobowości sformułowaną w kategoriach pozwalających na jej empiryczną weryfikację, jak i do kwestionariuszowych miar pomiaru narcyzmu. Rozdział 3 zatytułowany *„Procesy regulujące funkcjonowanie psychiczne i regulacja poczucia własnej wartości”* (s. 75 - 108) został poświęcony omówieniu poznawczo-afektywnemu systemowi przetwarzania (*Cognitive Affective Processing System; CAPS*) uwzględniający zarówno mechanizmy intrapsychiczne i ich uwarunkowaniom osobowościowym, biogenetycznym, jak i społecznym, interpersonalnemu kontekstowi sytuacyjnemu zgodnie z pracami Mischel, Shoda, 1995 oraz Huprich, Nelson, 2015. Doktorant skoncentrował się także na niektórych elementach procesów regulacyjnych obecnych w konceptualizacji poznawczo-afektywnego systemu przetwarzania, jak np. czynniki temperamentalne przedstawione w oparciu o Regulacyjną Teorię Temperamentu, ogólne aspekty motywacyjne procesów regulacyjnych w ramach koncepcji regulacji zorientowanej na cel, procesualny model regulacji emocji Grossa który skoncentrowany jest głównie na poznawczych aspektach procesu regulacji i strategiach regulacyjnych oraz koncepcji przetwarzania emocjonalnego Bakera, która pozwala wyodrębnić mechanizmy i style funkcjonowania emocjonalnego w różnych zaburzeniach. Należy zauważyć, że wymienione przez Doktoranta elementy mają istotne znaczenie w kontekście wyjaśniania patologii osobowości narcystycznej, co potrafił on uzasadnić w prowadzonym w dysertacji wywodzie. Ponadto każda z tych koncepcji czy też modele zostały omówione w sposób precyzyjny i wyczerpujący wskazując na ponadprzeciętną wiedzę w tym obszarze przez Doktoranta. W rozdziale 4 zatytułowanym *Patomechanizm narcystycznego przetwarzania emocjonalnego – podejście uwzględniające dynamikę osobowości* (s. 109 - 126) Doktorant w oparciu o zaprezentowane we wcześniejszych rozdziałach teorie, założenia i ustalenia teoretyczne, diagnostyczne, czy badawcze dotyczące dwóch głównych zagadnień - narcystycznej patologii osobowości oraz procesów regulacyjnych w osobowości człowieka przeszedł do analizowania osobowości w kontekście jej

dynamiki. W przeprowadzonych analizach przedstawił koncepcję dynamicznego samoregulującego modelu przetwarzania oraz teorię kodów wielokrotnych integrującą perspektywę psychoanalityczną oraz poznawczą. Jak sam Doktorant podkreśla przedstawione w tym rozdziale koncepcje pozwoliły na wypracowanie propozycji teoretycznego opracowania patomechanizmu narcystycznego przetwarzania emocjonalnego, które integruje całość przedstawionych rozważań teoretycznych. Innymi słowy rozdział 5 zatytułowany *Patomechanizm przetwarzania emocjonalnego w procesie regulacji poczucia własnej wartości u osób z narcystyczną patologią osobowości – model własny* (s. 127 - 139) stanowi podsumowanie dotychczasowych rozdziałów pracy i jest propozycją wyjaśnienia specyfiki regulacji poczucia własnej wartości w narcystycznej patologii osobowości. Doktorant czyni to w niezwykle kompetentny sposób wykazując się ponadprzeciętną wiedzą w zakresie omawianych teorii, koncepcji czy modeli. Wiedza ta umożliwia mu analizę i integrację treści a także ich uzasadnienie w kontekście budowanego modelu. W rozdziale 6 zatytułowanym *„Regulacja poczucia własnej wartości w narcystycznej patologii osobowości”* (s. 140 -) przedstawił cele pracy, tj. cel merytoryczny i metodologiczny oraz praktyczny. Celem merytorycznym pracy było zrozumienie mechanizmu regulacji poczucia własnej wartości u osób narcystycznych i nienarcystycznych natomiast celem metodologicznym – opracowanie metody zbierania oraz analizy danych oraz opracowanie ilościowego systemu analizy treści autonarracji w celu umożliwienia wykorzystania danych z wywiadów w dalszych analizach statystycznych. Ponadto Doktorant wyodrębnił także cel praktyczny który nie został wskazany przez niego bezpośrednio w części metodologicznej ale we Wprowadzeniu. Określając go Doktorant objaśnił, że jest on związany z omówieniem wyników w kontekście klinicznym, uwzględniając teorie psychoanalityczne oraz potencjalne implikacje dla diagnozy i leczenia osób z narcystyczną patologią osobowości. Należy zaznaczyć, że każdy z tych celów został prawidłowo opisany i uzasadniony w świetle literatury przedmiotu, co pozwala śledzić tok wywodu Doktoranta. Doktorant zaprojektował dwa badania, przy czym w badaniu pierwszym, które obejmowało dwa badania (badanie 1A - Weryfikacja ogólnych zależności między poziomem organizacji osobowości i poczuciem własnej wartości a narcyzmem i 1B – Weryfikacja hipotez dotyczących procesu regulacji poczucia własnej wartości na podstawie zaproponowanego modelu) skoncentrował się w głównej mierze na różnicach międzygrupowych w zakresie regulacji poczucia własnej wartości. Natomiast badanie drugie, czyli

jakościowa analiza procesu regulacji poczucia własnej wartości (studia przypadków) ma charakter jednostkowy albowiem Doktorant podjął w nim rozważania dotyczące dynamiki wewnątrzsytuacyjnej. Do każdego z badań zostały opracowane pytania badawcze oraz hipotezy (badanie 1A i 1B). Przechodząc do ich omówienia stwierdzam, że zostały one prawidłowo sformułowane aczkolwiek moje wątpliwości budzi sposób określenia pytania pierwszego w badaniu 1A - Weryfikacja ogólnych zależności między poziomem organizacji osobowości i poczuciem własnej wartości a narcyzmem - Czy osoby z cechami narcyzmu wielkościowego i wrażliwego wykazują jednocześnie znacznieszą patologię osobowości? Pewne wątpliwość moją budzi słowo „znaczniejsze” . W mojej ocenie z punktu widzenia klinicznego należałoby raczej użyć innego określenia np. większe nasilenie patologii osobowości lub głębszą patologię osobowości, tym bardziej, że opisując np. wyniki badań Doktorant posługuje się pojęciem głębokości patologii osobowości oraz używa określenia silniejsza patologia osobowości. Oczywiście jest to kwestia dyskusji a nie zarzut. Natomiast jeżeli chodzi o hipotezy to zostały prawidłowo określone natomiast z punktu widzenia analizy tekstu może lepszym zabiegiem byłoby przyjęcie sposobu ich prezentacji jak w badaniu np. 1B. W każdym badaniu Doktorant bardzo precyzyjnie opisał procedurę badania, badane grupy oraz wykorzystywane narzędzia. Należy wskazać, że opisy te są bardzo dokładne i precyzyjne poprzez wskazywanie istotnych informacji tj. np. opis skal poszczególnych narzędzi czy wskaźników rzetelności narzędzi. Chciałabym podkreślić także wartość wywiadu badającego regulację poczucia własnej wartości w sytuacjach społecznych, który Doktorant opracował a także przeprowadziła jego weryfikację w badaniach pilotażowych. Procedura tworzenia wywiadu oraz jego weryfikacji została nie tylko bardzo precyzyjnie przedstawiona ale także poparta analizą literatury przedmiotu. Ponadto przedstawiona została procedura wywiadu oraz transkrypcji oraz ich analiza. Doktorant przedstawiał także wyniki badań, które zostały zaprezentowane w czytelny sposób ale co najważniejsze zgodnie z przyjętymi założeniami. Ponadto Doktorant w ich opisie zawarł także informacje odnoszące się do sposobu wnioskowania, w tym statystycznego wyjaśniając, jaką i dlaczego stosuje procedurę. Nie ukrywam, że zwłaszcza w badaniu drugim jestem pod wrażeniem precyzyjnego opisu prezentowanych przypadków. Jest on nie tylko precyzyjny i zgodny z wymogami metodologicznymi przyjętymi w badaniu przez Doktoranta ale odznacza się wnikliwością i oraz potrafi osadzić je w literaturze

przedmiotu. Po przedstawieniu wyników badań w każdym badaniu Doktorant dokonuje dyskusji wyników, w której odnosi się do wiedzy teoretycznej i klinicznej oraz pochodzącej z badań empirycznych. Należy bardzo wyraźnie podkreślić, że dyskusja wyników w każdym badaniu jest bardzo wnikliwie przeprowadzona z rzetelną analizą literatury przedmiotu. Mgr Michał Dolczewski wskazuje także ograniczenia badań i nie jest to rodzaj „obowiązku” ale absolutnie uzasadnione przemyślenia związane z analizą literatury przedmiotu oraz praktyką badań naukowych. Rozdział końcowy 7 „Ogólna dyskusja” stanowi swoistego rodzaju podsumowanie, w którym Doktorant wyodrębnił trzy części tj. 1) podsumowanie wyników z badania pierwszego (1A i 1B) oraz badania drugiego, 2) analiza uzyskanych wyników badań w kontekście teoretycznych założeń dotyczących narcystycznego patomechanizmu przetwarzania emocjonalnego w obszarze poczucia własnej wartości oraz 3) dalsze perspektywy badawcze i kliniczne. Dyskusja ta stanowi bardzo wnikliwą analizę uzyskanych wyników badań ale także stanowi swoiste studium dojrzałości naukowej i badawczej samego Doktoranta. Jestem pod wrażeniem jego analiz i sposobu wnioskowania.

Podsumowując tą część recenzji z pełnym przekonaniem stwierdzam, że przedłożona przez mgr Michała Dolczewskiego praca stanowi bardzo dojrzałe dzieło, w którym Doktorant w mojej ocenie zaprezentował swoją dojrzałość naukową, zarówno w wymiarze znajomości teoretycznej omawianego przez niego zagadnienia, jak i metodologicznej, o czym świadczy złożoność przeprowadzonych badań. Praca została napisana w sposób przejrzysty, ma czytelną strukturę oraz w staranny sposób. Struktura formalna pracy jest prawidłowa, a układ rozdziałów i podrozdziałów jest logiczny oraz zgodny z podjętym tematem. Wybór założeń teoretycznych stanowiących podstawę podjętych badań uzasadniony został wyczerpująco, a argumenty świadczące za przyjęciem konkretnych perspektyw teoretycznych uargumentowane zostały w sposób niezmiernie wnikliwy oraz merytoryczny. Również język pracy jest staranny i poprawny. Do najważniejszych zalet przedstawionej pracy zaliczam:

- a) Rozległą wiedzę Doktoranta na temat omawianych przez niego zagadnień oraz swobodę, z jaką nią operuje uzasadniając swoje wywody. Dodatkowo należy podkreślić, że Doktorant porusza się w niezwykle skomplikowanej terminologii teorii, modelach i koncepcjach, głównie w paradygmacie analitycznym i psychodynamicznym które nie tylko opisuje ale także analizuje, co jest dodatkowym wskaźnikiem jego kompetencji naukowych,

- b) Sposób wnioskowania naukowego Doktoranta jest bardzo wnikliwy ale także odzwierciedla jego rozległą wiedzę i erudycję. Potrafi on zaprezentować swój wywód w sposób zrozumiały dla Czytelnika przy czym nie jest to uproszczenie ale wynik dogłębnej wiedzy i jej przeanalizowania w kontekście dokonywanych badań. Można mieć wrażenie, że Doktorant dyskutuje z Czytelnikiem dzieląc się swoim wątpliwościami i przedstawiając swój sposób myślenia doprowadzający go do końcowych rozstrzygnięć.
- c) Analiza przedstawionego przez Doktoranta przeglądu literatury w kontekście omawianego przez niego zagadnienia wskazała na wiele aspektów, które albo są nie wyjaśnione, albo są niespójne czy też mają decydujący wpływ na otrzymywane rezultaty badań. Doktorant nie tylko to uwypuklił w analizach teoretycznych ale także w badaniach i dyskusji wyników.
- d) Dużą wartość pracy upatruję także we wskazaniu problematyki patologii osobowości narcystycznej i opisanu jej w szczegółowy sposób w kontekście pojęcia zaburzeń osobowości.
- e) W pracy Doktorant wykorzystał bogatą literaturę przedmiotu, która jest adekwatnym wsparciem dla przedstawianych przez niego rozważań i analiz. Jest to literatura obejmująca prace zarówno autorów, których należy uznać za klasyków np. Freud, jak i sięga do współczesnych pozycji zarówno polskich, jak i zagranicznych.
- f) Potrafi wykorzystać potencjał prac wypracowanych w macierzystej jednostce naukowej, które odnoszą się do analizowanej przez niego problematyki zarówno w aspekcie merytorycznym, badawczym jak i narzędzi badań.
- g) Badanie otrzymało pozytywną opinię Komisji Etyki ds. Projektów Badawczych Wydziału Psychologii i Kognitywistyki UAM (s. 144). Kwestie etyczne są dla Doktoranta ważne i ma świadomość ich znaczenia, nie tylko poprzez uzyskanie wskazanej zgody ale także odnosi się do nich na kartach pracy. Na przykład podkreśla, że m.in. kwestie wynikające z kontekstu etycznego na różnych etapach pracy nad projektem analizował i omawiał z innymi badaczami (s. 197).
- h) Potrafi także uzasadnić wybór prowadzonego sposobu wnioskowania statystycznego w kontekście przyjętych założeń wyrażonych w postaci pytań i/lub hipotez. Dane zostały zaprezentowane w sposób uporządkowany i konsekwentny zgodnie z przyjętą koncepcją.

Ponadto każda z procedur weryfikacyjnych odznacza się jasnością oraz komunikatywnością opisu.

- i) Podkreślić także wykorzystanie w badaniu metody ilościowej i jakościowej prowadzonych badań, co pozwoliło na zaprezentowanie wyników badań w kontekście różnic indywidualnych, ale także pogłębionej analizy poszczególnych osób.
- j) Za bardzo ważne uważam także wskazanie polegające na zachęcie do budowania bardziej złożonych planów badawczych, które nie sprowadzałyby się do analizy prostych związków i zależności. Ponadto Doktorant zwraca uwagę, że zaobserwowane na gruncie klinicznym prawidłowości należy poddawać wnikliwej i rzetelnej analizie teoretycznej i empirycznej. Bardzo sobie cenię to spostrzeżenie ponieważ nieraz odnoszę wrażenie, że analiza statystyczna przeważa nad wnikliwością statystyczną.

4. Ocena zastosowanego piśmiennictwa

Jak zaakcentowano powyżej Doktorant w swojej pracy wykorzystał bogatą literaturę przedmiotu. Zgodnie z zamieszczonym wykazem obejmuje ona strony od 252 – 291, czyli łącznie 39 stron. Wszystkie z zamieszczonych pozycji zostały ujęte w treści pracy i są zgodne z przyjętymi założeniami teoretycznymi i metodologicznymi pracy. Jak już zaakcentowałam, Doktorant wykorzystuje prace klasyczne, jak i współczesne a także zarówno polskie, jak i zagraniczne pozycje. Uważam to za dużą zaletę

5. Praktycznego zastosowanie uzyskanych wyników badań

Należy podkreślić, że Doktorant precyzyjnie wskazała potencjalne zastosowanie praktyczne uzyskanych przez niego wyników badań oraz prowadzonych analiz o czym wspomniałam wskazując chociażby cel praktyczny prowadzonych przez niego badań. Doktorant zwraca uwagę, że omówione przez niego wnioski mogą przyczynić się do rozwoju metod diagnostycznych oraz terapeutycznych w kontekście narcystycznej patologii osobowości. Tym samym lokuje on aplikacyjność swoich badań w obszarze diagnozy i psychoterapii. Implikacyjność badań w

kontekście klinicznym pojawia się nie tylko w końcowym opracowaniu ale także w całej pracy, gdzie pojawiają się różne odniesienia do tej problematyki.

6. Informacje o ewentualnych nieprawidłowościach

Ponieważ wyraziłam już swoje ewentualne wątpliwości czy raczej zapytanie kierowane do Doktoranta nie mam zatem więcej uwag do pracy. Ewentualne pytania jakie mi się nasuwają stanowią raczej chęć dyskusji z Doktorantem niż konkretne zarzuty. Poza tym rozpatrując całokształt pracy wolę się skupić na jest pozytywnej ocenie, która moim zdaniem jest w pełni uzasadniona.

7. Ocena czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego

Z pełnym przekonaniem stwierdzam, że przedłożona przez mgr Michała Dolczewskiego dysertacja doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Doktorant podjął w swojej pracy doktorskiej bardzo ważny problem naukowy, dotyczący niestabilnego poczucia własnej wartości i próby jego regulacji w powstawaniu i utrzymywaniu się narcystycznej patologii osobowości. Zarówno poczynione przez niego rozważania teoretyczne oraz przeprowadzone badania wykazały, że eksplorowany obszar analiz i poszukiwań zmierzający do poznania mechanizmów regulacji poczucia własnej wartości u osób narcystycznych.

8. Ocena czy rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej

W mojej ocenie mgr Michał Dolczewski zaprezentował wysokie kompetencje naukowe, zarówno w aspekcie posiadanej przez Niego wiedzy teoretycznej, projektowania badań, jak i ich realizacji empirycznej. Szczególnie uwagę zwraca w mojej ocenie jego umiejętność dokonywania prezentacji oraz analizy omawianych zagadnień w sposób odzwierciedlający wnikliwość oraz krytyczne myślenie. Wielokrotnie w pracy można odnaleźć dowody takich analiz, w których Doktorant wskazuje na ograniczenia sposobu wnioskowania teoretycznego, dotychczasowych badań czy to

samych narzędzi pomiarowych. Tak wszechstronny sposób wnioskowania, jak i umiejętność opisu omawianych zagadnień, jak i wyników badań w kontekście ogólnej wiedzy psychologicznej świadczą o umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez Doktoranta.

Konkluzja:

Przedstawiona przez mgr Michała Dolczewskiego praca doktorską stanowi rozwiązanie oryginalnego problemu naukowego, wskazuje na jego umiejętność prowadzenia badań naukowych oraz wnosi istotny wkład w rozwój wiedzy w zakresie dyscypliny psychologia. Tym samym stwierdzam, że dysertacja mgr Michała Dolczewskiego pt. „Regulacja poczucia własnej wartości w narcystycznej patologii osobowości” spełnia wymagania określone przepisami art. 187 Ustawy o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 roku, w związku z czym wnioskuję o dopuszczenie mgr Michała Dolczewskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Ze względu na podniesione przeze mnie walory pracy wnoszę o jej wyróżnienia, w szczególności za wnikliwą analizę teoretyczną pracy oraz zaprojektowanie modelu badań i jego realizację.

Gdańsk, dn. 31.12.2023

KIEROWNIK
Zakładu Psychologii Osobowości
i Psychologii Sądowej

prof. dr hab. Beata Pastwa-Wojciechowska

Prof. dr hab. Beata Pastwa-Wojciechowska
Instytut Psychologii UG

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Michała Dolczewskiego

pt.: „Regulacja poczucia własnej wartości w narcystycznej patologii osobowości”

napisanej pod kierunkiem prof. UAM dr hab. Emilii Soroko

Zgodnie z treścią art. 13 *Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki* rozprawa doktorska przede wszystkim powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Poniżej, zgodnie z treścią wskazanego wyżej artykułu dokonam oceny przedłożonej rozprawy doktorskiej wyodrębniając następujące obszary oceny: 1) uwagi ogólne, 2) tytułu rozprawy doktorskiej, 3) układu rozprawy doktorskiej, w tym o poszczególnych jej częściach składowych, 4) zastosowanego piśmiennictwa, 5) celu pracy, 6) zastosowanych metod badawczych, 7) części rozprawy doktorskiej dotyczącej omówienia wyników badań, 8) praktycznego zastosowania uzyskanych wyników badań, 9) ewentualnych nieprawidłowościach, 10) oryginalności rozwiązania problemu naukowego, 11) ogólnej wiedzy teoretycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, 12) konkluzja.

1. Uwagi ogólne:

Przedłożona do oceny rozprawa doktorska mgr Michała Dolczewskiego koncentruje się na zagadnieniu narcystycznej patologii osobowości. Na wstępie należy jednak zaznaczyć, że pojęcie osobowości narcystycznej w ostatnich latach pełni kluczowe znaczenie w rozważaniach na

sposobem funkcjonowania współczesnego człowieka albowiem zakłada się, że podąża za nią strategia dobrze dopasowana do wyzwań współczesności. Do takiego stwierdzenia z pewnością przyczyniają się m.in. takie cechy kształtujące ten typ osobowości, tj. zaabsorbowanie sobą, próżność, nadmierne poczucie własnej ważności, uprzywilejowania czy roszczeniowość. Podkreśla się, że osoby narcystyczne wychowywane są zgodnie z modelem bądź najlepszy, co sprzyja między innymi kształtowaniu się tak zwanego “fałszywego ja” (narcystycznego). “Fałszywe ja” tworzone jest przez jednostkę na potrzeby przede wszystkim rodziców i ich oczekiwań, przy czym bardzo łatwo je naruszyć, dlatego też jest przez jednostkę zaciekle bronione, aby niedopuszczyć po raz kolejny do sytuacji zranienia i traumy. Co ciekawe nie tylko w teoriach psychoanalityków możemy odnaleźć konkurencyjne wobec siebie ujęcia narcyzmu, w których źródeł problemu poszukuje się we wczesnych doświadczeniach dziecka – w zaburzonych relacjach z rodzicami (opiekunami), tj. od jego porzucenia po nadmierną koncentrację na nim. Z kolei narcyzm kliniczny traktowany jest jako poważne zaburzenie, do czego odnoszą się również klasyfikacje medyczne. Z czasem badacze byli coraz bardziej świadomi tego, że narcyzm nie jest pojęciem jednorodnym. Ta heterogeniczność znalazła odbicie w próbach rozróżnienia odmiennych typów lub aspektów narcyzmu, np.: zdrowego, patologicznego, jawnego, ukrytego, nadwrażliwego, wielkościowego, złośliwego, indywidualnego czy grupowego. Powyższe klasyfikacje w różnym stopniu nakładają się na siebie, co dodatkowo komplikuje spojrzenie na narcyzm i jego definiowanie oraz rozumienie. Zwrócono też uwagę na narcyzm jako zjawisko normatywne, czyli naturalną fazę rozwojową. Często bowiem patrzymy na narcyzm w kontekście zaburzeń osobowości zapominając o kontekście rozwojowym. Ponadto należy zauważyć, że samo pojęcie narcyzmu, jak i liczba badań nad narcyzmem i zaburzeniami osobowości lawinowo rośnie w ostatnich czasach i jest eksplorowane w różnych kontekstach.

Pragnę zaakcentować, że poruszane przez Doktoranta zagadnienia stanowią niezwykle istotne zagadnienie w obszarze diagnostycznym oraz terapeutycznym, co czyni jego pracę niezwykle wartościową z punktu poznania osób narcystycznych ale także ich sposobu postrzegania siebie. Badania naukowe dowodzą, że z punktu widzenia diagnostycznego i terapeutycznego istotne znaczenie ma poznanie odrębnych sposobów postrzegania mocnych i słabych stron pacjenta przez diagnostę/terapeutę, jak i przez samego pacjenta. Doktorant poprzez prowadzony na łamach

dysertacji wywód przeprowadza Czytelnika przez złożone meandry wiedzy na temat badanej przez Niego patologii osobowości.

2. Tytuł rozprawy doktorskiej

Po zapoznaniu się z treścią przedłożonej rozprawy doktorskiej mgr Michała Dolczewskiego należy stwierdzić, że tytuł pracy, czyli „Regulacja poczucia własnej wartości w narcystycznej patologii osobowości” w pełni oddaje zagadnienia, z jakimi mierzy się Doktorant w swojej pracy. Wszystkie z wymienionych w tytule zmiennych znajdują odzwierciedlenie zarówno w treściach opisanych w części teoretycznej pracy, jak i części empirycznej, w postaci postawionych pytań w powiązaniu z ich eksploracją statystyczną. Tym samym należy uznać, że tytuł pracy został sformułowany poprawnie.

3. Ocena układu rozprawy doktorskiej, w tym o poszczególnych jej częściach składowych, celu pracy, zastosowanych metod badawczych oraz części rozprawy doktorskiej dotyczącej omówienia wyników badań

Recenzowana praca doktorska obejmuje łącznie 340 stron wraz z cytowaną literaturą i załącznikami. W pracy Doktorant wyodrębnił: Streszczenie (s. 2-3 wersja polska i s. 4-5 wersja angielska) oraz dwie części, tj.: część teoretyczną, składającą się z (12- 139), co łącznie daje 127 strony) i empiryczną (140 - 252, co łącznie daje 112 stron). Analizując zawartość treściową wyodrębnionych rozdziałów i części pracy należy stwierdzić, że zostały one wydzielone i opracowane zgodnie z opracowaną przez Doktoranta problematyką pracy oraz zgodnie ze strukturą tego typu prac. I tak, dysertacja składa się w sumie z siedmiu rozdziałów (1 - 7), przy czym czterech teoretycznych i trzech empirycznych. Przechodząc z kolei do omówienia poszczególnych rozdziałów należy zauważyć, że:

- Przedstawione streszczenie w obu wersjach językowych zostało skonstruowane wokół takich obszarów, jak: tło teoretyczne, cel badań, uczestnicy, metoda, wyniki, wnioski oraz słowa

kluczowe. Treści zamieszczone w każdym z tych obszarów są właściwe i świadczą o umiejętności dokonywania właściwej syntezy treści zamieszczonych w pracy. Innymi słowy streszczenie stanowi skrócony opis zawartości treściowej pracy charakterystyczny dla prac naukowych.

- Przechodząc z kolei do formalnego przedstawienia pracy, to w jej części teoretycznej, jak już zaznaczono powyżej znajdują się cztery rozdziały. I tak, pierwszy to *Wprowadzenie* (s. 12 – 25), w którym Doktorant nakreślił ramy teoretyczne prowadzonych rozważań. Jak sam Doktorant zaznacza, tok wywodu rozpoczął od przedstawienia ogólnych założeń, które związane są z filozofią nauki, a konkretnie z podejściem epistemologicznym do opracowywanych i badanych obszarów funkcjonowania człowieka. Za podstawę teoretyczną całej pracy przyjął psychoanalityczne rozumienie funkcjonowania psychiki człowieka, przy czym wskazał, że odwołuję się do wielu koncepcji teoretycznych i prac empirycznych, które integruje z podejściem psychoanalitycznym. Wskazała także, że treściowo główną osią rozprawy jest problematyka narcystycznej patologii osobowości, przy czym główną psychoanalityczną teorią kliniczną, na której opiera swoje rozważania to teoria relacji z obiektem Kernberga. Należy zauważyć, że mgr Michał Dolczewski w bardzo szczegółowy sposób uzasadnił już na wstępie nie tylko podstawy teoretyczne oprowadzonych rozważań ale także przedstawił jego sposób dochodzenia do nich. Należy już na tym etapie podkreślić jego rozległą wiedzę w obszarze prowadzonych analiz teoretycznych ale także wnioski metodologiczne. W rozdziale drugim zatytułowanym *Narcyzm i narcystyczna patologia osobowości* (s. 26 – 75) skoncentrował się na takich zagadnieniach jak: kliniczne modele narcystycznej patologii osobowości, teorie czynnikowe cech osobowości, koncepcje poznawcze i integrujące patomechanizmów narcystycznych, geneza i utrzymywanie się narcystycznej patologii osobowości według teorii psychoanalitycznych oraz model maski. Każde z tych zagadnień zostało przez Doktoranta bardzo szczegółowo opisane. Na wstępie zwraca uwagę na kwestie terminologiczne albowiem pojęcie narcyzmu jest definiowane różnorodnie, często wręcz w sposób wzajemnie wykluczający się również w kontekście naukowym. Dlatego też Doktorant wyszedł trafnie z założenia, że w pierwszej kolejności należy je zdefiniować zgodnie z przyjętym podejściem. Wyjaśnił jak rozumie także pojęcie „narcystyczna patologia osobowości”, które jest szerszym pojęciem, odnoszącym się do całego spektrum natężenia patologii osobowości, w przeciwieństwie do „narcystycznego zaburzenia osobowości”, które odnosi się do konkretnej

diagnozy nozologicznej. Wprowadził też model cech osobowości wykazując, że mają one znaczenie dla rozumienia wielowymiarowego obrazu narcyzmu. Przedstawił także główne nurty rozumienia genezy i patomechanizmu patologii osobowości. Znaczną część rozważań stanowi odniesienie do koncepcji Kernberga, w tym także jego rozumienia poziomów organizacji osobowości. Rozdział ten zamyka odniesienie zarówno do „modelu maski”, który Doktorant opisuje jako psychodynamiczną koncepcję narcystycznej patologii osobowości sformułowaną w kategoriach pozwalających na jej empiryczną weryfikację, jak i do kwestionariuszowych miar pomiaru narcyzmu. Rozdział 3 zatytułowany *„Procesy regulujące funkcjonowanie psychiczne i regulacja poczucia własnej wartości”* (s. 75 - 108) został poświęcony omówieniu poznawczo-afektywnemu systemowi przetwarzania (*Cognitive Affective Processing System; CAPS*) uwzględniający zarówno mechanizmy intrapsychiczne i ich uwarunkowaniom osobowościowym, biogenetycznym, jak i społecznym, interpersonalnemu kontekstowi sytuacyjnemu zgodnie z pracami Mischel, Shoda, 1995 oraz Huprich, Nelson, 2015. Doktorant skoncentrował się także na niektórych elementach procesów regulacyjnych obecnych w konceptualizacji poznawczo-afektywnego systemu przetwarzania, jak np. czynniki temperamentalne przedstawione w oparciu o Regulacyjną Teorię Temperamentu, ogólne aspekty motywacyjne procesów regulacyjnych w ramach koncepcji regulacji zorientowanej na cel, procesualny model regulacji emocji Grossa który skoncentrowany jest głównie na poznawczych aspektach procesu regulacji i strategiach regulacyjnych oraz koncepcji przetwarzania emocjonalnego Bakera, która pozwala wyodrębnić mechanizmy i style funkcjonowania emocjonalnego w różnych zaburzeniach. Należy zauważyć, że wymienione przez Doktoranta elementy mają istotne znaczenie w kontekście wyjaśniania patologii osobowości narcystycznej, co potrafił on uzasadnić w prowadzonym w dysertacji wywodzie. Ponadto każda z tych koncepcji czy też modele zostały omówione w sposób precyzyjny i wyczerpujący wskazując na ponadprzeciętną wiedzę w tym obszarze przez Doktoranta. W rozdziale 4 zatytułowanym *Patomechanizm narcystycznego przetwarzania emocjonalnego – podejście uwzględniające dynamikę osobowości* (s. 109 - 126) Doktorant w oparciu o zaprezentowane we wcześniejszych rozdziałach teorie, założenia i ustalenia teoretyczne, diagnostyczne, czy badawcze dotyczące dwóch głównych zagadnień - narcystycznej patologii osobowości oraz procesów regulacyjnych w osobowości człowieka przeszedł do analizowania osobowości w kontekście jej

dynamiki. W przeprowadzonych analizach przedstawił koncepcję dynamicznego samoregulującego modelu przetwarzania oraz teorię kodów wielokrotnych integrującą perspektywę psychoanalityczną oraz poznawczą. Jak sam Doktorant podkreśla przedstawione w tym rozdziale koncepcje pozwoliły na wypracowanie propozycji teoretycznego opracowania patomechanizmu narcystycznego przetwarzania emocjonalnego, które integruje całość przedstawionych rozważań teoretycznych. Innymi słowy rozdział 5 zatytułowany *Patomechanizm przetwarzania emocjonalnego w procesie regulacji poczucia własnej wartości u osób z narcystyczną patologią osobowości – model własny* (s. 127 - 139) stanowi podsumowanie dotychczasowych rozdziałów pracy i jest propozycją wyjaśnienia specyfiki regulacji poczucia własnej wartości w narcystycznej patologii osobowości. Doktorant czyni to w niezwykle kompetentny sposób wykazując się ponadprzeciętną wiedzą w zakresie omawianych teorii, koncepcji czy modeli. Wiedza ta umożliwia mu analizę i integrację treści a także ich uzasadnienie w kontekście budowanego modelu. W rozdziale 6 zatytułowanym *„Regulacja poczucia własnej wartości w narcystycznej patologii osobowości”* (s. 140 -) przedstawił cele pracy, tj. cel merytoryczny i metodologiczny oraz praktyczny. Celem merytorycznym pracy było zrozumienie mechanizmu regulacji poczucia własnej wartości u osób narcystycznych i nienarcystycznych natomiast celem metodologicznym – opracowanie metody zbierania oraz analizy danych oraz opracowanie ilościowego systemu analizy treści autonarracji w celu umożliwienia wykorzystania danych z wywiadów w dalszych analizach statystycznych. Ponadto Doktorant wyodrębnił także cel praktyczny który nie został wskazany przez niego bezpośrednio w części metodologicznej ale we Wprowadzeniu. Określając go Doktorant objaśnił, że jest on związany z omówieniem wyników w kontekście klinicznym, uwzględniając teorie psychoanalityczne oraz potencjalne implikacje dla diagnozy i leczenia osób z narcystyczną patologią osobowości. Należy zaznaczyć, że każdy z tych celów został prawidłowo opisany i uzasadniony w świetle literatury przedmiotu, co pozwala śledzić tok wyvodu Doktoranta. Doktorant zaprojektował dwa badania, przy czym w badaniu pierwszym, które obejmowało dwa badania (badanie 1A - Weryfikacja ogólnych zależności między poziomem organizacji osobowości i poczuciem własnej wartości a narcyzmem i 1B – Weryfikacja hipotez dotyczących procesu regulacji poczucia własnej wartości na podstawie zaproponowanego modelu) skoncentrował się w głównej mierze na różnicach międzygrupowych w zakresie regulacji poczucia własnej wartości. Natomiast badanie drugie, czyli

jakościowa analiza procesu regulacji poczucia własnej wartości (studia przypadków) ma charakter jednostkowy albowiem Doktorant podjął w nim rozważania dotyczące dynamiki wewnątrzsytuacyjnej. Do każdego z badań zostały opracowane pytania badawcze oraz hipotezy (badanie 1A i 1B). Przechodząc do ich omówienia stwierdzam, że zostały one prawidłowo sformułowane aczkolwiek moje wątpliwości budzi sposób określenia pytania pierwszego w badaniu 1A - Weryfikacja ogólnych zależności między poziomem organizacji osobowości i poczuciem własnej wartości a narcyzmem - Czy osoby z cechami narcyzmu wielkościowego i wrażliwego wykazują jednocześnie znacznieszą patologię osobowości? Pewne wątpliwość moją budzi słowo „znaczniejsze” . W mojej ocenie z punktu widzenia klinicznego należałoby raczej użyć innego określenia np. większe nasilenie patologii osobowości lub głębszą patologię osobowości, tym bardziej, że opisując np. wyniki badań Doktorant posługuje się pojęciem głębokości patologii osobowości oraz używa określenia silniejsza patologia osobowości. Oczywiście jest to kwestia dyskusji a nie zarzut. Natomiast jeżeli chodzi o hipotezy to zostały prawidłowo określone natomiast z punktu widzenia analizy tekstu może lepszym zabiegiem byłoby przyjęcie sposobu ich prezentacji jak w badaniu np. 1B. W każdym badaniu Doktorant bardzo precyzyjnie opisał procedurę badania, badane grupy oraz wykorzystywane narzędzia. Należy wskazać, że opisy te są bardzo dokładne i precyzyjne poprzez wskazywanie istotnych informacji tj. np. opis skal poszczególnych narzędzi czy wskaźników rzetelności narzędzi. Chciałabym podkreślić także wartość wywiadu badającego regulację poczucia własnej wartości w sytuacjach społecznych, który Doktorant opracował a także przeprowadziła jego weryfikację w badaniach pilotażowych. Procedura tworzenia wywiadu oraz jego weryfikacji została nie tylko bardzo precyzyjnie przedstawiona ale także poparta analizą literatury przedmiotu. Ponadto przedstawiona została procedura wywiadu oraz transkrypcji oraz ich analiza. Doktorant przedstawiał także wyniki badań, które zostały zaprezentowane w czytelny sposób ale co najważniejsze zgodnie z przyjętymi założeniami. Ponadto Doktorant w ich opisie zawarł także informacje odnoszące się do sposobu wnioskowania, w tym statystycznego wyjaśniając, jaką i dlaczego stosuje procedurę. Nie ukrywam, że zwłaszcza w badaniu drugim jestem pod wrażeniem precyzyjnego opisu prezentowanych przypadków. Jest on nie tylko precyzyjny i zgodny z wymogami metodologicznymi przyjętymi w badaniu przez Doktoranta ale odznacza się wnikliwością i oraz potrafi osadzić je w literaturze

przedmiotu. Po przedstawieniu wyników badań w każdym badaniu Doktorant dokonuje dyskusji wyników, w której odnosi się do wiedzy teoretycznej i klinicznej oraz pochodzącej z badań empirycznych. Należy bardzo wyraźnie podkreślić, że dyskusja wyników w każdym badaniu jest bardzo wnikliwie przeprowadzona z rzetelną analizą literatury przedmiotu. Mgr Michał Dolczewski wskazuje także ograniczenia badań i nie jest to rodzaj „obowiązku” ale absolutnie uzasadnione przemyślenia związane z analizą literatury przedmiotu oraz praktyką badań naukowych. Rozdział końcowy 7 „Ogólna dyskusja” stanowi swoistego rodzaju podsumowanie, w którym Doktorant wyodrębnił trzy części tj. 1) podsumowanie wyników z badania pierwszego (1A i 1B) oraz badania drugiego, 2) analiza uzyskanych wyników badań w kontekście teoretycznych założeń dotyczących narcystycznego patomechanizmu przetwarzania emocjonalnego w obszarze poczucia własnej wartości oraz 3) dalsze perspektywy badawcze i kliniczne. Dyskusja ta stanowi bardzo wnikliwą analizę uzyskanych wyników badań ale także stanowi swoiste studium dojrzałości naukowej i badawczej samego Doktoranta. Jestem pod wrażeniem jego analiz i sposobu wnioskowania.

Podsumowując tą część recenzji z pełnym przekonaniem stwierdzam, że przedłożona przez mgr Michała Dolczewskiego praca stanowi bardzo dojrzałe dzieło, w którym Doktorant w mojej ocenie zaprezentował swoją dojrzałość naukową, zarówno w wymiarze znajomości teoretycznej omawianego przez niego zagadnienia, jak i metodologicznej, o czym świadczy złożoność przeprowadzonych badań. Praca została napisana w sposób przejrzysty, ma czytelną strukturę oraz w staranny sposób. Struktura formalna pracy jest prawidłowa, a układ rozdziałów i podrozdziałów jest logiczny oraz zgodny z podjętym tematem. Wybór założeń teoretycznych stanowiących podstawę podjętych badań uzasadniony został wyczerpująco, a argumenty świadczące za przyjęciem konkretnych perspektyw teoretycznych uargumentowane zostały w sposób niezmiernie wnikliwy oraz merytoryczny. Również język pracy jest staranny i poprawny. Do najważniejszych zalet przedstawionej pracy zaliczam:

- a) Rozległą wiedzę Doktoranta na temat omawianych przez niego zagadnień oraz swobodę, z jaką nią operuje uzasadniając swoje wywody. Dodatkowo należy podkreślić, że Doktorant porusza się w niezwykle skomplikowanej terminologii teorii, modelach i koncepcjach, głównie w paradygmacie analitycznym i psychodynamicznym które nie tylko opisuje ale także analizuje, co jest dodatkowym wskaźnikiem jego kompetencji naukowych,

- b) Sposób wnioskowania naukowego Doktoranta jest bardzo wnikliwy ale także odzwierciedla jego rozległą wiedzę i erudycję. Potrafi on zaprezentować swój wywód w sposób zrozumiały dla Czytelnika przy czym nie jest to uproszczenie ale wynik dogłębnej wiedzy i jej przeanalizowania w kontekście dokonywanych badań. Można mieć wrażenie, że Doktorant dyskutuje z Czytelnikiem dzieląc się swoim wątpliwościami i przedstawiając swój sposób myślenia doprowadzający go do końcowych rozstrzygnięć.
- c) Analiza przedstawionego przez Doktoranta przeglądu literatury w kontekście omawianego przez niego zagadnienia wskazała na wiele aspektów, które albo są nie wyjaśnione, albo są niespójne czy też mają decydujący wpływ na otrzymywane rezultaty badań. Doktorant nie tylko to uwypuklił w analizach teoretycznych ale także w badaniach i dyskusji wyników.
- d) Dużą wartość pracy upatruję także we wskazaniu problematyki patologii osobowości narcystycznej i opisanie jej w szczegółowy sposób w kontekście pojęcia zaburzeń osobowości.
- e) W pracy Doktorant wykorzystał bogatą literaturę przedmiotu, która jest adekwatnym wsparciem dla przedstawianych przez niego rozważań i analiz. Jest to literatura obejmująca prace zarówno autorów, których należy uznać za klasyków np. Freud, jak i sięga do współczesnych pozycji zarówno polskich, jak i zagranicznych.
- f) Potrafi wykorzystać potencjał prac wypracowanych w macierzystej jednostce naukowej, które odnoszą się do analizowanej przez niego problematyki zarówno w aspekcie merytorycznym, badawczym jak i narzędzi badań.
- g) Badanie otrzymało pozytywną opinię Komisji Etyki ds. Projektów Badawczych Wydziału Psychologii i Kognitywistyki UAM (s. 144). Kwestie etyczne są dla Doktoranta ważne i ma świadomość ich znaczenia, nie tylko poprzez uzyskanie wskazanej zgody ale także odnosi się do nich na kartach pracy. Na przykład podkreśla, że m.in. kwestie wynikające z kontekstu etycznego na różnych etapach pracy nad projektem analizował i omawiał z innymi badaczami (s. 197).
- h) Potrafi także uzasadnić wybór prowadzonego sposobu wnioskowania statystycznego w kontekście przyjętych założeń wyrażonych w postaci pytań i/lub hipotez. Dane zostały zaprezentowane w sposób uporządkowany i konsekwentny zgodnie z przyjętą koncepcją.

Ponadto każda z procedur weryfikacyjnych odznacza się jasnością oraz komunikatywnością opisu.

- i) Podkreślić także wykorzystanie w badaniu metody ilościowej i jakościowej prowadzonych badań, co pozwoliło na zaprezentowanie wyników badań w kontekście różnic indywidualnych, ale także pogłębionej analizy poszczególnych osób.
- j) Za bardzo ważne uważam także wskazanie polegające na zachęcie do budowania bardziej złożonych planów badawczych, które nie sprowadzałyby się do analizy prostych związków i zależności. Ponadto Doktorant zwraca uwagę, że zaobserwowane na gruncie klinicznym prawidłowości należy poddawać wnikliwej i rzetelnej analizie teoretycznej i empirycznej. Bardzo sobie cenię to spostrzeżenie ponieważ nieraz odnoszę wrażenie, że analiza statystyczna przeważa nad wnikliwością statystyczną.

4. Ocena zastosowanego piśmiennictwa

Jak zaakcentowano powyżej Doktorant w swojej pracy wykorzystał bogatą literaturę przedmiotu. Zgodnie z zamieszczonym wykazem obejmuje ona strony od 252 – 291, czyli łącznie 39 stron. Wszystkie z zamieszczonych pozycji zostały ujęte w treści pracy i są zgodne z przyjętymi założeniami teoretycznymi i metodologicznymi pracy. Jak już zaakcentowałam, Doktorant wykorzystuje prace klasyczne, jak i współczesne a także zarówno polskie, jak i zagraniczne pozycje. Uważam to za dużą zaletę

5. Praktycznego zastosowanie uzyskanych wyników badań

Należy podkreślić, że Doktorant precyzyjnie wskazała potencjalne zastosowanie praktyczne uzyskanych przez niego wyników badań oraz prowadzonych analiz o czym wspomniałam wskazując chociażby cel praktyczny prowadzonych przez niego badań. Doktorant zwraca uwagę, że omówione przez niego w pracy wnioski mogą przyczynić się do rozwoju metod diagnostycznych oraz terapeutycznych w kontekście narcystycznej patologii osobowości. Tym samym lokuje on aplikacyjność swoich badań w obszarze diagnozy i psychoterapii. Implikacyjność badań w

kontekście klinicznym pojawia się nie tylko w końcowym opracowaniu ale także w całej pracy, gdzie pojawiają się różne odniesienia do tej problematyki.

6. Informacje o ewentualnych nieprawidłowościach

Ponieważ wyraziłam już swoje ewentualne wątpliwości czy raczej zapytanie kierowane do Doktoranta nie mam zatem więcej uwag do pracy. Ewentualne pytania jakie mi się nasuwają stanowią raczej chęć dyskusji z Doktorantem niż konkretne zarzuty. Poza tym rozpatrując całokształt pracy wolę się skupić na jest pozytywnej ocenie, która moim zdaniem jest w pełni uzasadniona.

7. Ocena czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego

Z pełnym przekonaniem stwierdzam, że przedłożona przez mgr Michała Dolczewskiego dysertacja doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Doktorant podjął w swojej pracy doktorskiej bardzo ważny problem naukowy, dotyczący niestabilnego poczucia własnej wartości i próby jego regulacji w powstawaniu i utrzymywaniu się narcystycznej patologii osobowości. Zarówno poczynione przez niego rozważania teoretyczne oraz przeprowadzone badania wykazały, że eksplorowany obszar analiz i poszukiwań zmierzający do poznania mechanizmów regulacji poczucia własnej wartości u osób narcystycznych.

8. Ocena czy rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej

W mojej ocenie mgr Michał Dolczewski zaprezentował wysokie kompetencje naukowe, zarówno w aspekcie posiadanej przez Niego wiedzy teoretycznej, projektowania badań, jak i ich realizacji empirycznej. Szczególnie uwagę zwraca w mojej ocenie jego umiejętność dokonywania prezentacji oraz analizy omawianych zagadnień w sposób odzwierciedlający wnikliwość oraz krytyczne myślenie. Wielokrotnie w pracy można odnaleźć dowody takich analiz, w których Doktorant wskazuje na ograniczenia sposobu wnioskowania teoretycznego, dotychczasowych badań czy to

samych narzędzi pomiarowych. Tak wszechstronny sposób wnioskowania, jak i umiejętność opisu omawianych zagadnień, jak i wyników badań w kontekście ogólnej wiedzy psychologicznej świadczą o umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez Doktoranta.

Konkluzja:

Przedstawiona przez mgr Michała Dolczewskiego praca doktorską stanowi rozwiązanie oryginalnego problemu naukowego, wskazuje na jego umiejętność prowadzenia badań naukowych oraz wnosi istotny wkład w rozwój wiedzy w zakresie dyscypliny psychologia. Tym samym stwierdzam, że dysertacja mgr Michała Dolczewskiego pt. „Regulacja poczucia własnej wartości w narcystycznej patologii osobowości” spełnia wymagania określone przepisami art. 187 Ustawy o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 roku, w związku z czym wnioskuję o dopuszczenie mgr Michała Dolczewskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Ze względu na podniesione przeze mnie walory pracy wnoszę o jej wyróżnienia, w szczególności za wnikliwą analizę teoretyczną pracy oraz zaprojektowanie modelu badań i jego realizację.

Gdańsk, dn. 31.12.2023

KIEROWNIK
Katedry Psychologii Osobowości
i Psychologii Sądowej

dr hab. Beata Pastwa-Wojciechowska